

УДК 373.014.5(477)“2014/2022”

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-6>**Парасковія ДВОРЯНИН,**

orcid.org/0000-0002-7858-3563

кандидат наук з соціальних комунікацій,
доцент кафедри радіомовлення і телебаченняЛьвівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) paraskadvoryanyan@gmail.com**Ореста КАРПЕНКО,**

orcid.org/0000-0003-1841-882X

докторка педагогічних наук, професорка,

професорка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) okarpenko@dspu.edu.ua

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА УКРАЇНИ У РОКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МЕДІЙНИЙ ДИСКУРС 2014–2022 РР.

Мета статті – проаналізувати макроструктурні компоненти дошкільноосвітньої проблематики як складової українського медійного дискурсу в роки сучасної російсько-української війни. Наукова новизна – уперше проаналізовано висвітлення українськими ЗМІ проблем дошкільної освіти у роки російсько-української війни. Методологія дослідження базується на принципах історизму, науковості, авторської об'єктивності, системності, а також загальнонаукових та спеціально-історичних методах. Встановлено, що на початковому етапі російсько-української війни з-поміж матеріалів про збройне протистояння на сході України в українських мас-медіа з'являлися повідомлення про захоплення сепаратистами та російськими бойовиками приміщень дитячих садків. У зв'язку зі збільшенням кількості внутрішньо-переміщених осіб постала проблема влаштування їхніх дітей до дитячих садків на підконтрольній українському урядові території, що також висвітлювалося у ЗМІ. З'ясовано, що українські журналісти висвітлювали, але не завжди аналізували плани органів державної влади, передусім МОН України, щодо реформування дошкільної освіти в Україні. Лише деякі публікації у ЗМІ мали характер рекомендацій щодо певних дій у напрямі розвитку дошкільної освіти, зокрема і з акцентом на іноземний досвід. Серед різноманітних аспектів дошкільної освіти до фокусу уваги мас-медіа часто потрапляли питання нестачі місць у дитячих садках, необхідності будівництва нових і реконструкції існуючих закладів дошкільної освіти, харчування дітей, черг до дошкільних установ, збирання коштів з батьків на потреби дитячих садків тощо. Однак такі публікації часто містили факти локального, а не всеукраїнського характеру. Тож помітною вадою медійного дискурсу щодо проблематики дошкільної освіти в Україні окресленого періоду була відсутність узагальнювальних аналітичних матеріалів. Крім того, недостатню увагу українські журналісти присвячували питанням реформування дошкільної освіти в Україні, її змісту, підготовки педагогічних кадрів тощо.

Ключові слова: дошкільна освіта, медійний дискурс, ЗМІ, російсько-українська війна.

Paraskoviya DVORIANYN,

orcid.org/0000-0002-7858-3563

PhD (Social Communications),

Associate Professor at the Department of Broadcast and Television

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) paraskadvoryanyan@gmail.com**Oresta KARPENKO,**

orcid.org/0000-0003-1841-882X

PhD hab. (Pedagogical Sciences), Professor,

Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) okarpenko@dspu.edu.ua

PRESCHOOL EDUCATION IN UKRAINE DURING THE YEARS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: MEDIA DISCOURSE 2014–2022

The purpose of the article is to analyze the macrostructural components of preschool educational issues as a component of Ukrainian media discourse during the years of the modern Russian-Ukrainian war. Scientific novelty: for the first

time, the coverage of preschool education problems by Ukrainian media during the years of the Russian-Ukrainian war is analyzed. The research methodology is based on the principles of historicism, scientificity, authorial objectivity, systematicity, as well as general scientific and special historical methods. It was found that at the initial stage of the Russian-Ukrainian war, among the materials on the armed confrontation in eastern Ukraine, Ukrainian mass media reported on the seizure of kindergarten premises by separatists and Russian militants. Due to the increase in the number of internally displaced persons, the problem of placing their children in kindergartens in the territory controlled by the Ukrainian government arose, which was also covered in the media. It was found that Ukrainian journalists covered, but did not always analyze, the plans of state authorities, primarily the Ministry of Education and Science of Ukraine, to reform preschool education in Ukraine. Only some publications in the media were in the nature of recommendations for certain actions in the direction of the development of preschool education, in particular with an emphasis on foreign experience. Among the various aspects of preschool education, the focus of mass media attention often included the issues of the lack of places in kindergartens, the need to build new and reconstruct existing preschool education institutions, child nutrition, queues for preschool institutions, collecting funds from parents for the needs of kindergartens, etc. However, such publications often contained facts of a local, not all-Ukrainian nature. Therefore, a noticeable flaw in the media discourse on the issues of preschool education in Ukraine of the outlined period was the lack of generalizing analytical materials. In addition, Ukrainian journalists paid insufficient attention to the issues of reforming preschool education in Ukraine, its content, training of pedagogical personnel, etc.

Key words: preschool education, media discourse, mass media, Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Дослідження українського медійного дискурсу у роки російської агресії проти України потребує детальної уваги до проблемно-тематичних контекстів, в яких працювали і які висвітлювали вітчизняні ЗМІ. Серед них одне з провідних місць займали питання культури та освіти. Однак, якщо висвітлення в мас-медіа проблем вищої та середньої освіти на сьогодні досліджено, то різні аспекти становища і розбудови дошкільної освіти у роки російсько-української війни не привертала увагу вчених на достатньому рівні. Відтак виникає необхідність більш детально проаналізувати повідомлення та рефлексії українських журналістів про дошкільну освіту в Україні у роки російсько-української війни.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти функціонування дошкільної освіти в Україні в умовах війни аналізували Ольга Косенчук (Косенчук, 2022), Світлана Нерянова (Нерянова, 2023), Анжела Пасічніченко і Наталія Ковалевська (Пасічніченко, Ковалевська, 2025) та ін. Український медійний дискурс в умовах воєнного часу став об'єктом наукових зацікавлень Ольги Білик та Валерія Ганзіна (Білик, Ганзіна, 2023). Характер, періодизацію, інформаційний та ідеологічний дискурс російсько-української війни висвітлено у працях Миколи Галіва, Василя Ільницького, Орести Карпенко, Ольги Куцької (Галів, Ільницький, 2023; Ільницький, Куцька, 2023; Галів, Свйонтик, 2023; Галів, Ільницький, Карпенко, 2024; Галів, Карпенко, 2024; Галів, Гранд, Бойчин, 2024) тощо.

Мета статті – проаналізувати макроструктурні компоненти дошкільноосвітньої проблематики як складової українського медійного дискурсу в роки сучасної російсько-української війни. Хронологічні рамки дослідження (2014–2022) зумовлені:

а) завершенням Революції Гідності та приходом до влади просвіропейських урядів в Україні, б) початком повномасштабної війни Росії проти України, яка змусила державу і суспільство переглянути традиційні підходи до освітньої політики.

Виклад основного матеріалу. Питання розвитку дошкільної освіти у 2014–2022 рр. привертало дещо меншу увагу ЗМІ, аніж проблеми середньої чи вищої освіти. Однак деякі аспекти діяльності закладів дошкільної освіти все ж перебували у фокусі уваги мас-медіа. На початковому етапі російсько-української війни з-поміж матеріалів про збройне протистояння на сході України з'явилося повідомлення про те, що сепаратисти у захопленому Слов'янську зайняли приміщення одного з дитячих садків і облаштували там «пункт відпочинку». Журналіст Роман Бурко повідомив про дозвіл самопроголошеного мера Слов'янська В'ячеслава Пономарьова зайняти приміщення усіх дитячих садків. У кожному з них перебувало по 5–6 озброєних бойовиків (Бурко, 2014).

У зв'язку зі збільшенням кількості внутрішньо-переміщених осіб постала проблема влаштування їхніх дітей до дитячих садків на підконтрольній українському уряду території. Керівниця Департаменту освіти і науки, молоді і спорту Київської міської державної адміністрації Олена Фіданян у коментарі для інформаційного ресурсу «Лівий берег» в липні 2014 р. повідомила, що від початку «нелегких подій» у дитячі садки Києва додатково було влаштовано 370 малюків, які з батьками були із Криму і східних областей України. При цьому заперечила думку про те, що вимушені переселенці начебто забирають місця у дитсадках у мешканців столиці. З словами чиновниці, у Києві дещо менші труднощі з можливостями влаштувати у дитячі садки, бо на 100 місць претендує

122 особи, а у Львові – 176, Одесі – 160 (Дітей переселенців, 2014).

Плани органів державної влади, передусім МОН України, та громадськості щодо реформування дошкільної освіти в Україні висвітлювалися, але не завжди аналізувалися українськими журналістами. Навіть під час інтерв'ю з високопосадовцями журналісти приділяли незначну увагу питанням дошкільної освіти. Для прикладу, Галина Титиш у серпні 2016 р., спілкуючись з міністерською освіти і науки України Лілією Гриневич, ставила питання лише щодо альтернативних дитячих садків, заснованих батьками дітей. На це чиновниця повідомила, що МОН спільно з МОЗ розробили нові санітарні правила для закладів дошкільної освіти, що дає можливість відкривати невеликі дошкільні установи навіть у житлових приміщеннях. Для прикладу, скасували вимогу щодо обов'язковості кухні в дитячому садочку, надавши його організаторам чи власникам можливість скористатися кейтерингом. При цьому Л. Гриневич зіслалася на європейський досвід (Титиш, 2016а). Деякі публікації у ЗМІ мали характер рекомендацій щодо певних дій у напрямі розвитку дошкільної освіти. Для прикладу, науковиця Ілона Сологуб на сайті «Лівого берега» у 2015 р. навела результати досліджень, згідно з якими виявилось, що замість виплати батькам допомоги по догляду за дітьми краще акумулювати ці кошти і вкласти їх у поліпшення системи дошкільної освіти. Тобто від соціальної підтримки слід перейти до інвестицій в освіту, з метою розвитку людського капіталу (Сологуб, 2015).

У 2017 р. актуалізувалося питання ухвалення Закону України «Про освіту». Відтак в українських ЗМІ з'явилися коментарі експертів щодо тих положень законопроекту, які стосувалися дошкільної освіти. Зокрема, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти Володимир Бахрушин наголосив на тому, що громадяни України матимуть право здобувати освіту рідною мовою, зокрема в дошкільних установах (Бахрушин, 2015). Міністерка освіти і науки України Л. Гриневич, обговорюючи з журналісткою Катериною Тищенко питання мови в освіті, також наголосила на потребі надати можливість вивчати українську мову дітям ще з дошкільня. При цьому повідомила про плани МОН домогтися в уряді з 2019 р. спеціальної субвенції для місцевих бюджетів, яка б спрямовувалася на підтримку вивчення української мови в дошкільних установах, заснованих національними меншинами (Тищенко, 2017а).

Більш детально про впроваджувані Законом України «Про освіту» зміни для системи дошкільної освіти розповіла К. Тищенко в окремій статті на сайті «Українська правда». Передусім вона вказала на необов'язковість дошкільної освіти як такої, але обов'язковість охоплення дітей 5-річного віку програмами освіти відповідно до стандарту дошкільної освіти, які націлені на підготовку дитини до початкової школи. При цьому програму можна пройти і в домашніх умовах. Загалом же, відзначила К. Тищенко, дошкільну освіту можна буде здобувати в дошкільних установах різного типу власності, в сім'ях, за допомогою педагогічних працівників, які мають відповідну освіту і кваліфікацію та проводять незалежну професійну діяльність, або ж за допомогою фізичних осіб підприємців, які проводять освітню діяльність. Журналістка відзначила й те, що Законом вводиться базовий компонент дошкільної освіти, тобто державний стандарт, який містить певні вимоги щодо розвитку і виховання дітей дошкільного віку (Тищенко, 2017б).

Плани реформування дошкільної освіти оприлюднила для ЗМІ й міністерка освіти і науки України Ганна Новосад на початку листопада 2019 р. Вона задекларувала наміри скоротити черги до дитячих садочків, провести дослідження якості дошкільної освіти, сформувати перелік особистих якостей та умінь дитини, якими вона має володіти після закінчення закладу дошкільної освіти. На 2020 р. чиновниця оголосила завдання спільно з місцевими органами влади побудувати або ж відновити діяльність 100 дошкільних установ, а також поставила більш високу мету: через п'ять років забезпечити усім дітям дошкільного віку доступ до освіти. І лише на останок згадала про роботу міністерства у напрямі підвищення заробітної плати працівникам дошкільних закладів (Хорошак, 2019).

Інколи у ЗМІ публікували статті щодо *іноземного досвіду реформування дошкільної освіти*. Так, Г. Титиш (червень 2016 р.), ведучи мову про досвід реформ середньої освіти Естонії, згадала й про дошкільну систему. Вона наголосила на тому, що дошкільна освіта повністю перебуває під управлінням і контролем громад, які зобов'язані забезпечити дітям віком від 1,5 до 7 років місце в дитячому садку. У випадку відсутності необхідної кількості місць у комунальних дитячих садках, муніципалітети повинні виділяти кошти батькам, які змушені були віддати дитину до приватного закладу дошкільної освіти або ж до комунального дошкільного закладу в іншій громаді. Журналістка поінформувала про рівень оплати батьків

за садок, який складає 20% від мінімальної заробітної плати в країні (87 євро). Крім того, батьки оплачують кошти за харчування. Деякі громади скасували плату для батьків, або ж запровадили систему знижок за умови, що садок відвідують двою або більше дітей з сім'ї (Титиш, 2016b).

Соціолог Вікторія Бриндза у лютому 2017 р. на сайті «Української правди» описала деякі аспекти австралійської системи дошкільного виховання. Зокрема, повідомила, що вартість одного дня перебування дитини в приватному садочку коштує приблизно 90 австралійських доларів, при цьому у цю вартість не входить харчування. Якщо садочки не мають ліцензії на приготування їжі, то батьки змушені давати дитині їжу з собою. Авторка підкреслила одну відмінність між українськими і австралійськими закладами дошкільної освіти: прозорість. Якщо в Україні адміністрація і вихователі зазвичай насторожено ставляться до факту присутності батьків у садку, то в Австралії батькам дозволяють перебувати у приміщенні, де навчаються і граються діти, й це не викликає дискомфорту у педагогічних працівників (Бриндза, 2017). Крім того, В. Бриндза наголосила на відсутності високих зарплат у працівників дитячих садочків Австралії, значній увазі до розвитку громадянських компетентностей дітей, відповідальність громадян за освіту дітей тощо.

Недостатню увагу українські ЗМІ приділяли питанням *змісту дошкільної освіти*. Лише Г. Титиш у січні 2017 р. опублікувала міркування виконавчого директора організації «Вчителі за демократію і партнерство» Ігора Сушенка, який акцентував на потребі розвивати критичне мислення у дітей, починаючи з дошкільного віку. Він навів декілька прикладів побудови бесіди з дітьми-дошкільниками, які спонукають їх до критичного мислення, а також наголосив на потребі навчити вихователів у садочках цієї методики (Титиш, 2017). У вересні 2019 р. нова міністерка освіти і науки України Г. Новосад в одному з інтерв'ю згадала про потребу змінити зміст освіти в закладах дошкільної освіти, дбати про розвиток емоційного інтелекту дітей, однак покаржилася на відсутність прямого впливу МОН України на мережу дошкільних установ. Серед оголошених нею новацій була розробка Концепції дошкільної освіти та робота з педагогічним персоналом, які після закінчення закладів вищої педагогічної освіти не завжди мають потрібні для роботи з сучасними дітьми компетентності (Ми хочемо змінити, 2019). У 1921 р. прес-служба МОН України оголосила про методику ECERS-3 щодо оцінювання дошкільного освітнього середовища, яка передба-

чала дослідження різних аспектів життя дошкільної установи: організацію і умеблювання кімнат, взаємодію дітей між собою і вихователем, а також з батьками (Якісна дошкільна освіта, 2021).

Ключовими проблемами функціонування закладів дошкільної освіти, які цікавили українських журналістів в досліджуваній період, були *черги для здобуття освіти у дитсадках, незадовільне харчування (й випадки отруєння дітей), побори грошей з батьків*.

Мабуть, найбільш пекучою проблемою, котра часто обговорювалася у ЗМІ, була нестача дитячих садків. Чимало приміщень дитячих садків використовувалося не за призначенням. Лише у Києві на березень 2015 р., за даними ЗМІ, налічувалося 90 таких закладів. При цьому на відновлення роботи одного дитячого садка слід було витратити 10-12 млн. грн. (Близько 90 дитсадків, 2015). Громадський діяч Олександр Федоренко у дописах на сайті «Лівий берег» у листопаді 2016 р. і червні 2018 р. зазначив, що на теренах Києва не діють 57 садків комунальної форми власності і 34 садки державної та приватної форми власності. Тож у столиці нараховується близько 100 приміщень дошкільних закладів, які використовуються не за призначенням. Переважно у них розміщені різноманітні комунальні чи державні установи, організації, департаменти тощо. О. Федоренко обвинуватив міську владу у брехні, зокрема відкриття в Солом'янському районі дитячого садка, але не комунального, як було обіцяно мешканцям новобудов, а приватного (Федоренко, 2018а).

Матеріали ЗМІ про спроби влади розв'язати проблему черг до дитячих садків були доволі частими. Зокрема, у серпні 2016 р. «Лівий берег» повідомляв про створення в Україні 10 тис. додаткових місць у закладах дошкільної освіти. Однак охопленість дітей віком 3–5 років дошкільною освітою на той час складала 74%. Найкраща ситуація була в Хмельницькій, Черкаській і Сумській областях, де показник сягав 93%, найгірша – в Івано-Франківській (59%) і Одеській (69%) областях. Усього в Україні 2016 р. було збудовано п'ять нових закладів дошкільної освіти (В Україні створено, 2016). У березні 2017 р. ЗМІ наводили слова міністерки Л. Гриневич, яка запевняла, що упродовж наступних трьох років вдасться розв'язати проблему черг у закладах дошкільної освіти. Чиновниця зауважила, що у 2016 р. було створено 26,5 тис. місць для дітей у дошкільних установах, проте у чергах на початку 2017 р. ще перебувало 78,5 тис. дітей. Наразі керівництво дошкільних установ завдяки змінам до нормативних документів отримали можливість збільшувати кількість

місць у садку за рахунок використання інших приміщень. Л. Гриневич поінформувала, що ведеться підготовка закону, який дасть змогу створювати «корпоративні садки», які діятимуть на засадах державно-приватного партнерства (Черги у садки, 2017). За даними ЗМІ, на травень 2017 р. лише 55% українських дітей дошкільного віку були забезпечені дитячими садочками (55% українських дітей, 2017).

Проблема черг була доволі резонансною для суспільства темою. Напередодні нового навчального року (у серпні 2017 р.) прем'єр-міністр Володимир Гройсман наголосив про зникнення цього явища через три роки. Він визнав наявність черг у понад 65 тис. дітей, з них найбільші в Одеській (9200 осіб) та Київській (8600 осіб) областях. Очільник уряду висловив думку, що створення кожного року 26 тис. місць для маленьких українців у закладах дошкільної освіти не буде проблемою. Проте за перше півріччя 2017 р. встигли створити майже 9,9 тис. нових місць (найбільше у Львівській області – 2122). Тож на кожні 100 місць в дошкільних установах претендувало 113 дітей (Гройсман пообіцяв, 2017). Міністерка освіти Л. Гриневич у грудні 2017 р. знову порушила тему черг, повідомивши ЗМІ про плани уряду створити понад 96 тис. місць у дитячих садках до 2019 р. (Гриневич обіцяє, 2017).

Детальну інформацію для ЗМІ про питання черг у січні 2018 р. подав віце-прем'єр-міністр України Геннадій Зубко. За його словами, у чергах на той час перебувало 52 тис. дітей, але це суттєво нижче за показник 2015 р., коли черга нараховувала 95 тис. осіб. Він також припустив зникнення черг за три роки, що більше пов'язано з падінням народжуваності, аніж появою нових місць у садках (Віце-прем'єр звіту, 2018). У вересні 2018 р. Л. Гриневич повідомила журналістам, що черги до закладів дошкільної освіти скоротилися на 50% порівняно: у 2016 р. – 91 тис., 2018 р. – 46 тис. Вона запевнила, що уряд домогся забезпечення 26 тис. нових місць для дошкільнят щороку (Гриневич похвалилася, 2018).

Київські журналісти чимало писали про проблему нестачі місць в садках Києва. Низку доволі різних статей опублікувала журналістка Леся Падалка у 2015 р., наголосивши на переповненості діючих садків Києва, де на кожні 100 місць припадає 120 дітей. Її публікації містять історичні ретроспективи щодо стану забезпечення дітей дошкільною освітою у столиці від 1990-х рр. з урахуванням коливань народжуваності. Відтак авторка описала зусилля міської влади збудувати нові і реконструювати старі заклади дошкіль-

ної освіти, зокрема й за кошти, виділені урядом Німеччини. Авторка різко розкритикувала забудовників, які уникають необхідності зводити дитячі садки у нових житлових районах Києва. Крім того, вказала на діяльність значної кількості приватних дитячих садків, які не мають ліцензії (Падалка, 2015b). Л. Падалка також розкритикувала систему електронної черги, до якої можуть втручатися представники адміністрації закладів дошкільної освіти, «тасуючи пільговиків на власний розсуд» (Падалка, 2015a).

Журналістка Діана Буцко у березні 2018 р. розповіла історію родини Світлани Сторощук, яка з 2010 р. мешкає у Голосіївському районі м. Києва, де її діти не могли потрапити до закладу дошкільної освіти через великі черги. Авторка розкрила проблему відсутності соціальних інфраструктурних об'єктів у новозбудованих житлових комплексах, оскільки приватні забудовники не зобов'язані це робити, а міська влада недоотримує від них кошти, за які мала б зводити дитячі садки. При цьому будівництво навчальних закладів є доволі затратним. Наприклад, на зведення садочка № 370 у Дарницькому районі було витрачено майже 64 млн. грн. Ще одна проблема полягає у тому, що земля, на якій передбачено зведення дитячих садочків, часто перебуває у власності державних органів (Національного банку України, Міністерства оборони України та ін.), а не громади Києва. Загалом же журналістка відзначила більш інтенсивне, ніж раніше, будівництво шкіл і дитячих садків, але підкреслила невирішеність питання нерівномірного розподілу пайових внесків (коштів, які виділяються забудовниками на побудову міськими властями необхідної інфраструктури), переповненість садків дітьми з-поза меж Києва, боротьбу батьків за права своїх дітей (Буцко, 2018).

У січні 2019 р. Д. Буцко стверджувала, що у Дарницькому районі міста не вистачає 34 дитячих садків. Опитавши декілька родин, вона виявила, що існують проблеми з формуванням електронної черги. По-суті, щоб отримати місце в садку, треба записати дитину до черги майже одразу після народження. Бо якщо це зробити на декілька місяців пізніше, то можна залишитися без дошкільної освіти. Д. Буцко навела приклад садочка № 550, де виховувалося 414 дітей, попри те, що заклад був розрахований на 260 дошкільнят. Людям доводиться віддавати дітей до приватних садочків, а це додатковий тягар на родинні бюджети. Звісно, влада робить певні кроки, бо в місті було збудовано 22 нові садки, черга скоротилася на 12 тисяч осіб. Проте й надалі не вистачало 8102 місць у садочках (Буцко, 2019).

Журналістка Вікторія Гуєрра у січні 2019 р. опублікувала статтю про нові правила прийому до садочків у Києві, згідно з якими перевага в електронній черзі надавалася дітям, які були зареєстровані у Києві. Крім того, описала запровадження міськими властями принципу розподілу фінансування закладів дошкільної освіти за формулою «гроші ходять за дитиною». Базовий тариф складатиме 2,5 тис. грн. на місяць за дитину в дошкільному закладі. Ці кошти виділятимуться з міського бюджету для комунальних і приватних садків, які надаватимуть відповідні послуги. Це, на думку ініціаторів реформи, стимулюватиме адміністрацію дошкільних закладів про поліпшення умов перебування дітей, надання якісних освітніх послуг, створення (за можливості) додаткових місць, щоб привабити батьків дітей. Кошти у приватні садки підуть за умови підписання тресторонньої угоди між батьками, садком і районним управлінням освіти. Звісно, приватні заклади повинні тепер подавати свої дані до електронної системи, де формується електронна черга. Такими методами, на думку В. Гуєрри, міська влада Києва намагається частково зменшити напругу, пов'язану з нестачею місць у садках. Проте, нерозв'язаним залишалося питання про оплату місць за дітей, які не мають київської прописки (Гуєрра, 2019а). У липні 2019 р. В. Гуєрра писала про вкрай незадовільні ситуації з дитсадках в тих районах, де з'явилося багато новобудов, але без належної соціальної інфраструктури, зокрема дитячих садочків (Гуєрра, 2019б).

Збирання коштів із батьків на потреби закладів освіти також обговорювалося в ЗМІ. У вересні 2017 р. начальник управління освіти Львівської міської ради Зоряна Довганик своїм наказом заборонила адміністраціям і педагогічним працівникам дошкільних установ і шкіл, а також батьківським комітетам збирати готівкові гроші з батьків для розв'язання фінансово-господарських питань, здійснення ремонтів проведення ювілейних свят тощо. Повідомивши про це, «Українська правда», однак, навела думку голови Батьківської Ради Львівської області Оксани Пономаревої, яка зауважила, що наказ не заборонить батькам допомагати навчальним закладам. При цьому зауважила, що кошти слід переказувати на спеціальні рахунки закладів освіти, що дасть змогу перевести благодійність у законні рамки, уникнути «поборів і ненависті» (Не буде поборів, 2017). Проте «традиція» збирати кошти з батьків дітей у дитсадках продовжувала ставати об'єктом зацікавлення преси. Видання «Трибуна» у лютому 2019 р. поширило скарги батьків із соцмереж на щомі-

сячні побори у дитячих садках в м. Мукачеві. Гроші збирали регулярно на миючі засоби, швабри, подарунки вихователькам тощо. Інформація журналістів привернула увагу правоохоронних органів і в результаті була відкрита кримінальна справа (В Мукачеві, 2019). У березні 2021 р. Ігор Лесько обвинуватив адміністрацію і педагогічних працівників дитячого садка № 42 «Перлинка» м. Чернівці у булінгу його п'ятирічної доньки за не здані ним гроші з нагоди до 8 березня. За словами чоловіка, усім дітям в групі за зібрані кошти придбали скромні подарунки-іграшки, натомість його дитині – ні. Причому, це було зроблено демонстративно і сфотографовано. І. Лесько обурило те, що батьківські комітети продовжують збирати значні суми, але не надають батькам жодних звітів і чеків про витрачені гроші (У Чернівцях, 2021).

Деяке зацікавлення ЗМІ викликало *будівництво нових дитячих садків*. У 2018 р. інформаційний ресурс «Лівий берег» повідомив про будівництво двох дошкільних закладів у селах Обухівка і Підгороднє на Дніпропетровщині. При цьому дитячий садок в Обухівці зводять у шведському архітектурному стилі. Для новозбудованих садків передбачені власні альтернативні котельні, сонячні батареї, підлоги з підігрівом, тераси. Повідомлялося, що за минулі три роки в області було побудовано 48 нових дитсадків (Юрій Голик, 2018). Стандарт, за яким збудовано дитячий садок у Підгородному на Дніпропетровщині (будівля у формі бджолиних стільників) урядовці в 2021 р. вирішили зробити єдиним для зведення дитячих садків в Україні у рамках програми «Велике будівництво». За таким проектом були зведені садки в Ілларіоновому і Кам'янському на Дніпропетровщині, про що повідомили ЗМІ (Проект дитячого садочка, 2021). Натомість згаданий садок в Обухівці, згідно повідомлень ЗМІ, був відзначений редакцією провідного світового видання для архітекторів «ArchDaily» як один з найкращих архітектурних проектів (Провідне світове видання, 2021).

Інформація ЗМІ про харчування дітей у дошкільних закладах здебільшого мала характер повідомлень про випадки отруєння або зловживань. За матеріалами ЗМІ, випадок харчового отруєння стався у квітні 2019 р. у дитячому садку-яслах смт. Слобожанське на Харківщині. Через харчову токсикоінфекцію постраждали 10 вихованців, а садок закрили на тижневий карантин (Під Харковом, 2019). Того ж місяця у Львові в стані середньої тяжкості було госпіталізовано п'ятьох вихованців закладу дошкільної освіти № 168 через гостру кишкову інфекцію (П'ятьох дітей, 2019). У липні 2021 р. у мерії Харкова були про-

ведені обшуки з огляду на розслідування у справі про завищення цін на продукти для дошкільних закладів, що завдало збитків на 5 млн. грн. (У мерії Харкова, 2021).

Отже, на початковому етапі російсько-української війни з-поміж матеріалів про збройне протистояння на сході України в українських мас-медіа з'являлися повідомлення про захоплення сепаратистами та російськими бойовиками приміщень дитячих садків. У зв'язку зі збільшенням кількості внутрішньо-переміщених осіб постала проблема влаштування їхніх дітей до дитячих садків на підконтрольній українському уряду території, що також висвітлювалося у ЗМІ. З'ясовано, що українські журналісти висвітлювали, але не завжди аналізували плани органів державної влади, передусім МОН України, та громадськості щодо реформування дошкільної освіти в Україні. Лише деякі публікації у ЗМІ (І. Сологуб, К. Тищенко, Т. Хорошак) мали характер реко-

ментацій щодо певних дій у напрямі розвитку дошкільної освіти, зокрема і з акцентом на іноземний досвід (Г. Титиш, В. Бриндза). Серед різноманітних аспектів дошкільної освіти до фокусу уваги мас-медіа часто потрапляли питання нестачі місць у дитячих садках, необхідності будівництва нових і реконструкції існуючих закладів дошкільної освіти, харчування дітей, черг до дошкільних установ, збирання коштів з батьків на потреби дитячих садків тощо. Однак такі публікації часто містили факти локального (особливо щодо стану забезпечення дітей дошкільною освітою у м. Київ), а не всеукраїнського характеру. Тож помітною вадою медійного дискурсу проблематики дошкільної освіти в Україні в окреслений період була відсутність синтез, узагальнювальних аналітичних матеріалів. Крім того, недостатню увагу українські журналісти присвячували питанням реформування дошкільної освіти в Україні, її змісту, підготовки педагогічних кадрів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 55% українських дітей дошкільного віку забезпечені дитячими садочками. *Лівий берег*. 2017. URL: https://lb.ua/blog/numeral/366776_55_ukrainskih_ditey_doshkilnogo.html
2. Бахрушин, В. Новий закон про освіту: що він нам дає? *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/07/5/225125/>
3. Білик О., Ганзін В. Медіадискурс та його вплив на зображення російсько-української війни: критичний аналіз дискурсивних стратегій і маніпулятивних технік. *Folium*, 2023. С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2023.3.4>
4. Близько 90 дитсадків Києва використовують не за призначенням, – КМДА. *Лівий берег*. 2015. URL: https://lb.ua/society/2015/03/11/298227_okolo_90_detsadov_kieva_ispolzuyut.html
5. Бриндза В. Малі незворотні кроки до кращої освіти. Досвід Австралії для України. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/02/28/222856/>
6. Бурко Р. Сепаратисти облаштували «пункт відпочинку» в одному з дитячих садків Слов'янська. *Лівий берег*. 2014. URL: https://lb.ua/society/2014/04/24/264319_separatisti_obustroili_punkt.html
7. Буцко Д. Без урахування дітей. *Лівий берег*. 2018. URL: https://lb.ua/society/2018/03/21/393063_bez_urahuvannya_ditey.html
8. Буцко Д. Як Київ цього року вирішуватиме проблему із садочками та зі школами. *Лівий берег*. 2019. URL: https://lb.ua/society/2019/01/30/418393_yak_kiiv_tsogo_roku_virishuvatime.html
9. В Мукачеві виник скандал навколо незаконних поборів у дитсадках (відео). *Трибуна*. 2019. URL: <https://trubyna.org.ua/novyny/v-mukachevi-vynyk-skandal-navkolo-nezakonnnykh-poboriv-u-dytsadkakh-video/>
10. В Україні створено 10 тис. додаткових місць у дитсадках. *Лівий берег*. 2016. URL: https://lb.ua/society/2016/08/19/343160_ukraine_sozdano_10_tis.html
11. Віце-прем'єр звітує про менші черги в дитсадки під час падіння народжуваності. *Українська правда*. 2018. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/23/228613/>
12. Галів М., Гранд М., Бойчин Р. Початок повномасштабної війни Росії проти України у висвітленні польського інформаційного порталу «Nowa Europa Wschodnia» (лютий-березень 2022 р.). *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2024. Вип. 72 (1). С. 52–60.
13. Галів М., Ільницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023) вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*, 2023. Вип. 13/55. С. 47–73.
14. Галів М., Ільницький В., Карпенко О. Проблема геноциду Росії щодо українців в українських засобах масової інформації (2022 – 2024). *Новітня доба*, 2024. Вип. 12. С. 75–96. DOI: 10.33402/nd.2024-12-75-96
15. Галів М., Карпенко О. Викрадення українських дітей російськими окупантами (2022–2024): за матеріалами вітчизняних мас-медіа. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*, 2024. Спецвипуск. С. 62–76. DOI: 10.24919/2312-2595.spec.5
16. Галів М., Свйонтик О. Освіта як складова національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок*, 2023. № 3 (211). С. 25–31. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.277194
17. Гриневич обіцяє понад 96 тисяч додаткових місць у дитсадках. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/12/6/227819/>

18. Гриневич похвалилася, що черги у дитсадки скоротилися майже на 50%. *Українська правда*. 2018. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/09/7/233042/>
19. Гройсман пообіцяв ліквідувати черги у дитсадки до 2020 року. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/08/15/225897/>
20. Гуєрра В. Дитячі садочки – киянам. Про нові правила прийому до садочків і гроші, які ходять за дитиною. *Лівий берег*. 2019а. URL: https://lb.ua/society/2019/01/16/417272_dityachi_sadochki-kiyanam_pro_novi.html
21. Гуєрра В. Як за ковбасою. Скільки треба стояти в черзі, щоб потрапити до садочка в Києві. *Лівий берег*. 2019б. URL: https://lb.ua/society/2019/07/16/432194_yak_kovbasoyu_skilki_treba_stoyati.html
22. Дітей переселенців розміщують у київських дитсадках і школах позачергово. *Лівий берег*. 2014. URL: https://lb.ua/society/2014/07/25/274152_detey_pereselentsev_prinimayut.html
23. Ільницький В., Куцька О. Періодизація російсько-української війни (2014–2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*, 2023. Вип. 13/55. С. 162–177.
24. Косенчук О. Дошкільна освіта в Україні: нові реалії та перспективи. *Педагогічні науки*, 2022. Вип. 79. С. 151–155. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264675>
25. Ми хочемо змінити зміст дошкільної освіти та «підтягнути» вихователів – Ганна Новосад. *Українська правда*. 2019. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/03/27/223379/>
26. Міносвіти назвало одним зі своїх пріоритетів зміни в дошкільній освіті. *Лівий берег*. 2019. URL: https://lb.ua/society/2019/09/12/437099_minobrazovaniya_nazvalo.html
27. Не буде поборів: у Львові заборонили збирати з батьків гроші на школу. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/09/28/226691/>
28. Нерянова С. Дошкільня України в умовах війни. *Дошкільне виховання*, 2023. № 1. С. 4–6.
29. П'ятьох дітей у Львові госпіталізовано через гостру кишкову інфекцію. *Лівий берег*. 2019. URL: https://lb.ua/society/2019/04/11/424318_pyateryh_detey_lvove.html
30. Падалка Л. До побачення, новий садочок! *Лівий берег*. 2015а. URL: https://lb.ua/blog/lesya_padalka/314486_svidanya_noviy_sadik.html
31. Падалка Л. Садочок гумовий. *Лівий берег*. 2015б. URL: https://lb.ua/society/2015/09/01/314814_sadik_rezinoviy.html
32. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах сучасних викликів. *Імідж сучасного педагога*, 2025. Вип. 2(221). С. 12–15. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2\(221\)-12-15](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2(221)-12-15)
33. Під Харковом закрили дитсадок-ясла після отруєння 10 дітей. *Лівий берег*. 2019. URL: https://lb.ua/society/2019/04/16/424695_pod_harkovom_zakrili_detsadyasli.html
34. Провідне світове видання про архітектуру відзначило дитячий садок в Обухівці Дніпропетровської області. *Лівий берег*. 2021. URL: https://lb.ua/economics/2021/02/08/477158_providne_svitove_vidannya_pro.html
35. Проєкт дитячого садочка біля Дніпра може стати стандартним під час «Великого будівництва», – міністр. *Лівий берег*. 2021. URL: https://lb.ua/economics/2021/04/07/481759_proiekt_dityachogo_sadochka_bilya_dnipra.html
36. Сологуб І. Замість виплати дитячої допомоги слід поліпшити систему дошкільної освіти. *Лівий берег*. 2015. URL: https://lb.ua/economics/2015/09/17/316239_detskie_sadi_pomogayut.html
37. Титиш Г. Лілія Гриневич: Неможливо навчати сучасних дітей так, як навчали нас. *Українська правда*. 2016а. URL: <https://life.pravda.com.ua/person/2016/08/4/216010/>
38. Титиш Г. Як це у них. Естонський досвід реформи середньої освіти. *Українська правда*. 2016б. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/06/13/213508/>
39. Титиш Г. Вчителям і дітям. Автор посібника з критичного мислення про нові інструменти у навчанні. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/01/10/221860/>
40. Тищенко К. Освіта для нацменшин українською. Як це буде, пояснює Лілія Гриневич. *Українська правда*. 2017а. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/11/8/227339/>
41. Тищенко К. Що змінює для дітей новий закон “Про освіту”. *Українська правда*. 2017б. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/09/28/226693/>
42. У мерії Харкова провели обшуки у справі про привласнення 5 млн гривень на харчування у дитсадках. *Лівий берег*. 2021. URL: https://lb.ua/society/2021/07/12/489156_u_merii_harkova_proveli_obshuki.html
43. У Чернівцях батько звинуватив дитсадок у булінгу доньки через не здані на подарунок до 8 березня гроші. *Лівий берег*. 2021. URL: https://lb.ua/society/2021/03/10/479551_chernivtsyah_batko_zvinuvativ.html
44. Федоренко О. Влаштувати дитину до дитсадка має бути просто. *Лівий берег*. 2018а. URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_fedorenko/350162_vlashtuvati_ditinu_ditsadka_maie.html
45. Федоренко О. Уроки брехні для наших дітей від перших осіб держави. *Лівий берег*. 2018б. URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_fedorenko/399266_uroki_brehni_ditey_vid.html
46. Хорошак Т. 100 шкіл та 100 садочків: Новосад про пріоритети в освіті-2020. *Українська правда*. 2019. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/11/8/238858/>
47. Черги у садки можуть зникнути за три роки – Гриневич. *Українська правда*. 2017. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/03/27/223379/>
48. Юрій Голик: Ми будемо найкращі дитячі садки України. *Лівий берег*. 2018. URL: https://lb.ua/society/2018/08/31/406388_yuriy_golik_stroim_luchshie_detskie.html
49. Якісна дошкільна освіта в Україні: експерти розповіли про методiku ECERS-3 для педагогів. *Освіта-інфо*. 2021. URL: <https://osvita-info.com/post/7826>

REFERENCES

1. 55% ukrainських дітей дошкільного віку забезпечені дитячими садочками. (2017). [55% of Ukrainian preschool children are provided with kindergartens.] *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/blog/numeral/366776_55_ukrainskih_ditey_doshkilnogo.html [in Ukrainian]
2. Bakhrushyn, V. (2017). Novyi zakon pro osvitu: shcho vin nam daie? [The New Law on Education: What Does It Give Us?]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/07/5/225125/> [in Ukrainian]
3. Bilyk, O., & Hanzin, V. (2023). Mediadyskurs ta yoho vplyv na zobrazhennia rosiisko-ukrainskoi viiny: krytychnyi analiz dyskursyvykh stratehii i manipulyatyvnykh tekhnik [Media discourse and its influence on the depiction of the Russian-Ukrainian war: a critical analysis of discursive strategies and manipulative techniques]. *Folium*, 33–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2023.3.4> [in Ukrainian]
4. Blyzko 90 dytsadkiv Kyieva vykorystovuiut ne za pryznachenniam, – KMDA. (2015). [About 90 kindergartens in Kyiv are used for purposes other than their intended purpose, – Kyiv City State Administration]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2015/03/11/298227_okolo_90_detsadov_kieva_ispolzuyut.html [in Ukrainian]
5. Bryndza, V. (2017). Mali nezvorotni kroky do krashchoi osvity. Dosvid Avstralii dlia Ukrainy [Small irreversible steps towards better education. Australia's experience for Ukraine]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/02/28/222856/> [in Ukrainian]
6. Burko, R. (2014). Separatysty oblashtuvaly «punkt vidpochynku» v odnomu z dytiachykh sadkiv Slovianska [Separatists set up a “rest point” in one of the kindergartens in Sloviansk]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2014/04/24/264319_separatisti_obustroili_punkt.html [in Ukrainian]
7. Butsko, D. (2018). Bez urakhuvannia ditei [Not counting children]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2018/03/21/393063_bez_urahuvannya_ditey.html [in Ukrainian]
8. Butsko, D. (2019). Yak Kyiv tsoho roku vyrishuvaty problemu iz sadochkamy ta zi shkolamy [How Kyiv will solve the problem with kindergartens and schools this year]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2019/01/30/418393_yak_kiiv_tsogo_roku_virishuvaty.html [in Ukrainian]
9. V Mukachevi vynyk skandal navkolo nezakonnykh poboriv u dytsadkakh (video). (2019). [A scandal broke out in Mukachevo over illegal extortion in kindergartens (video)]. *Trybuna – Tribuna*. URL: <https://tribyna.org.ua/novyny/v-mukachevi-vynyk-skandal-navkolo-nezakonnnykh-poboriv-u-dytsadkakh-video/> [in Ukrainian]
10. V Ukraini stvoreno 10 tys. dodatkovykh mist u dytsadkakh. (2016). [10,000 additional places in kindergartens have been created in Ukraine]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2016/08/19/343160_ukraine_sozdano_10_tis.html [in Ukrainian]
11. Vitse-premier zvituie pro menshi cherhy v dytsadky pid chas padinnia narodzhuvanosti. (2018). [Vice Prime Minister reports shorter queues in kindergartens during falling birth rate]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/01/23/228613/> [in Ukrainian]
12. Haliv, M., Hrand, M., & Boichyn, R. (2024). Pochatok povnomasshtabnoi viiny Rosii proty Ukrainy u vysvitleni polskoho informatsiinoho portalu «Nowa Europa Wschodnia» (liutyi-berezen 2022 r.) [The beginning of Russia's full-scale war against Ukraine in the coverage of the Polish information portal “Nowa Europa Wschodnia”]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities*, 72 (1), 52–60. [in Ukrainian]
13. Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2023). Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2023) vitchyzniani istoriohrafichniy diskurs [The nature of the modern Russian-Ukrainian war (2014–2023) domestic historiographical discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istoriia – Problems of the Humanities. History Series*, 13/55, 47–73. [in Ukrainian]
14. Haliv, M., Ilnytskyi, V., & Karpenko, O. (2024). Problematyka henotsydu Rosii shchodo ukrainskykh zasobakh masovoi informatsii (2022 – 2024) [The issue of Russian genocide against Ukrainians in the Ukrainian mass media (2022–2024)]. *Novitnia doba – Contemporary era*, 12, 75–96. DOI: 10.33402/nd.2024-12-75-96 [in Ukrainian]
15. Haliv, M., & Karpenko, O. (2024). Vykradennia ukrainskykh ditei rosiiskymy okupantamy (2022–2024): za materialamy vitchyznianskykh mas-media [Abduction of Ukrainian children by Russian occupiers (2022–2024): based on materials from domestic mass media]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istoriia, Spetsvypusk – Problems of the humanities. History series, Special issue*, 62–76. DOI: 10.24919/2312-2595.spec.5 [in Ukrainian]
16. Haliv, M., & Sviontyk, O. (2023). Osvita yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny: pravovi zasady, problemy, dosvid i zavdannia [Education as a component of national security of Ukraine in the conditions of the modern Russian-Ukrainian war: legal principles, problems, experience and tasks]. *Molod i rynok – Youth and market*, 3 (211), 25–31. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.277194 [in Ukrainian]
17. Hrynevych obitsiaie ponad 96 tysiach dodatkovykh mist u dytsadkakh. (2017). [Hrynevych promises over 96 thousand additional places in kindergartens]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/12/6/227819/> [in Ukrainian]
18. Hrynevych pokhvalyasia, shcho cherhy u dytsadky skorotylysia maizhe na 50% [Hrynevych boasted that queues in kindergartens had been reduced by almost 50%]. (2018). *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/09/7/233042/> [in Ukrainian]
19. Hroisman poobitsiav likviduvaty cherhy u dytsadky do 2020 roku. (2017). [Hroisman promised to eliminate queues in kindergartens by 2020]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/08/15/225897/> [in Ukrainian]
20. Guerra, V. (2019a). Dytiachi sadochky – kyanam. Pro novi pravyla pryomu do sadochkiv i hroshi, yaki khodiat za dytnoiu [Kindergartens for Kyivans. About the new rules for kindergarten admission and the money that follows the child.

Left Bank]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2019/01/16/417272_dityachi_sadochki-kiyanam_pro_novi.html [in Ukrainian]

21. Guerra, V. (2019b). Yak za kovbasoiu. Skilky treba stoiaty v cherzi, shchob potrapyty do sadochka v Kyievi [Like a sausage. How long do you have to wait in line to get into a kindergarten in Kyiv]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2019/07/16/432194_yak_kovbasoyu_skilky_treba_stoyati.html [in Ukrainian]

22. Ditei pereselentsiv rozmishchuiut u kyivskykh dytsadkakh i shkolakh pozacherhovo. (2014). [Children of displaced persons are placed in Kyiv kindergartens and schools out of turn]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2014/07/25/274152_detey_pereselentsev_prinimayut.html [in Ukrainian]

23. Ilnytskyi, V., & Kutska, O. (2023). Periodyzatsiia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2022) v ukrainskomu naukovomu dyskursi [Periodization of the Russian-Ukrainian war (2014–2022) in Ukrainian scientific discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istorii – Problems of the humanities. History series*, 13/55, 162–177. [in Ukrainian]

24. Kosenchuk, O. (2022). Doshkilna osvita v Ukraini: novi realii ta perspektyvy [Preschool education in Ukraine: new realities and prospects]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences*, (79), 151–155. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264675> [in Ukrainian]

25. My khochemo zminyty zmist doshkilnoi osvity ta “pidtiahnuty” vykhovateliv – Hanna Novosad. (2019). [We want to change the content of preschool education and “pull up” educators, – Hanna Novosad]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/03/27/223379/> [in Ukrainian]

26. Minosvity nazvalo odnym zi svoikh priorytetiv zminy v doshkilnii osviti. (2019). [The Ministry of Education named changes in preschool education as one of its priorities]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2019/09/12/437099_minobrazovaniya_nazvalo.html [in Ukrainian]

27. Ne bude poboriv: u Lvovi zaboronyly zbyraty z batkiv hroshi na shkolu. (2017). [There will be no extortion: Lviv banned collecting money from parents for school]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/09/28/226691/> [in Ukrainian]

28. Nerianova, S. (2023). Doshkillia Ukrainy v umovakh viiny [Preschools in Ukraine under war conditions]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool Education*, 1, 4–6. [in Ukrainian]

29. Piatokh ditei u Lvovi hospitalizovano cherez hostru kyshkovu infektsiiu. (2019). [Five children in Lviv hospitalized due to acute intestinal infection]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2019/04/11/424318_pyatero_detey_lvove.html [in Ukrainian]

30. Padalka, L. (2015a). Do pobachennia, novyi sadochok! [Goodbye, new kindergarten!]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/blog/lesya_padalka/314486_svidanya_noviy_sadik.html [in Ukrainian]

31. Padalka, L. (2015b). Sadochok humovyi [Rubber kindergarten]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2015/09/01/314814_sadik_rezinoviy.html [in Ukrainian]

32. Pasichnichenko, A. V., & Kovalevska, N. V. (2025). Sotsializatsiia ditei doshkilnoho viku v umovakh suchasnykh vyklykiv [Socialization of preschool children in the face of modern challenges]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a modern teacher*, 2(221), 12–15. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2\(221\)-12-15](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2(221)-12-15) [in Ukrainian]

33. Pid Kharkovom zakryly dytsadok-yasla pislia otruiennia 10 ditei. (2019). [Kindergarten-nursery closed near Kharkiv after poisoning of 10 children]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2019/04/16/424695_pod_harkovom_zakrili_detsadyasli.html [in Ukrainian]

34. Providne svitove vydannia pro arkhitekturu vidznachylo dytiachyi sadok v Obukhivtsi Dnipropetrovskoi oblasti. (2021). [A leading world architecture publication noted a kindergarten in Obukhivka, Dnipropetrovsk region]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/economics/2021/02/08/477158_providne_svitove_vidannya_pro.html [in Ukrainian]

35. Proiekt dytiachoho sadochka bilia Dnipra mozhe staty standartnym pid chas “Velykoho budivnytstva”, – ministr. (2021). [A kindergarten project near the Dnipro River may become standard during the “Great Construction”, – the Minister]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/economics/2021/04/07/481759_proiekt_dityachogo_sadochka_bilya_dnipra.html [in Ukrainian]

36. Solohub, I. (2015). Zamist vyplaty dytiachoi dopomohy slid polipshyty systemu doshkilnoi osvity [Instead of paying child benefits, the preschool education system should be improved]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/economics/2015/09/17/316239_detskie_sadi_pomogayut.html [in Ukrainian]

37. Tytysh, H. (2016a). Liliia Hrynevych: Nemozhlyvo navchaty suchasnykh ditei tak, yak navchaly nas [Liliya Hrynevych: It is impossible to teach modern children the way we were taught.]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/person/2016/08/4/216010/> [in Ukrainian]

38. Tytysh, H. (2016b). Yak tse u nykh. Estonskyi dosvid reformy serednoi osvity [How they do it. The Estonian experience of secondary education reform]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/06/13/213508/> [in Ukrainian]

39. Tytysh, H. (2017). Vchyteliam i ditiam. Avtor posibnyka z krytychnoho myslennia pro novi instrumenty u navchanni [For teachers and children. Author of a manual on critical thinking about new tools in education]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/01/10/221860/> [in Ukrainian]

40. Tyshchenko, K. (2017a). Osvita dlia natsmenshyn ukrainskoiu. Yak tse bude, poiasniuie Liliia Hrynevych [Education for national minorities in Ukrainian. How it will be, explains Liliya Hrynevych]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/11/8/227339/> [in Ukrainian]

41. Tyshchenko, K. (2017b). Shcho zminiue dlia ditei novyi zakon “Pro osvitu” [What the new law “On Education” changes for children]. *Ukrainskapravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/09/28/226693/> [in Ukrainian]

42. U merii Kharkova provely obshuky u spravi pro pryvlasnennia 5 mln hryven na kharchuvannia u dytsadkakh. (2021). [The Kharkiv City Hall was searched in the case of the embezzlement of 5 million hryvnias for food in kindergartens]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2021/07/12/489156_u_merii_harkova_proveli_obshuki.html [in Ukrainian]
43. U Chernivtsiakh batko zvynuvatyv dytsadok u bulinhu donky cherez ne zdani na podarunok do 8 bereznia hroshi. (2021). [In Chernivtsi, a father accused a kindergarten of bullying his daughter because of money not handed over for a gift by March 8]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2021/03/10/479551_chernivtsyah_batko_zvynuvatyv.html [in Ukrainian]
44. Fedorenko, O. (2018a). Vlashtuvaty dytynu do dytsadka maie buty prosto [Getting a child into kindergarten should be easy]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_fedorenko/350162_vlashtuvati_ditynu_ditsadka_maie.html [in Ukrainian]
45. Fedorenko, O. (2018b). Uroky brekhni dlia nashykh ditei vid pershykh osib derzhavy [Lessons of lies for our children from the first persons of the state]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_fedorenko/399266_uroki_brehni_ditei_vid.html [in Ukrainian]
46. Khoroshchak, T. (2019). 100 shkil ta 100 sadochkiv: Novosad pro priorytety v osviti-2020 [100 schools and 100 kindergartens: Novosad on priorities in education-2020]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/11/8/238858/> [in Ukrainian]
47. Cherhy u sadky mozhut znyknuty za try roky – Hrynevych. (2017). [Queues for kindergartens may disappear in three years, – Hrynevych]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/03/27/223379/> [in Ukrainian]
48. Yuriy Holyk: My buduiemo naikrashchi dytiachi sadky Ukrainy. (2018). [Yuriy Golyk: We are building the best kindergartens in Ukraine]. *Livyi bereh – Left Bank*. URL: https://lb.ua/society/2018/08/31/406388_yuriy_golik_stroim_luchshie_detskie.html [in Ukrainian]
49. Yakisna doshkilna osvita v Ukraini: eksperty rozpovily pro metodyku ECERS-3 dlia pedahohiv. (2021). [Quality preschool education in Ukraine: experts spoke about the ECERS-3 methodology for teachers]. *Osvita-info*. URL: <https://osvita-info.com/post/7826> [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 29.10.2025

Дата публікації: 24.11.2025